

nih večšin (karkoli naj bi že to pomenilo), umanjka pa resnično študijozna in eruditska praksa preučevanja strukturnih in institucionalnih ozadij. Ker to presega krivdo posamezne katedre in zadeva transformacijo univerzitetnega podsistema kot takega, ne morem reči, kdo in na kateri točki v procesu edukacije novinarje preusmeri v antiintelektualizem, personalizacijo in psihologizacijo strukturnih problemov, k (m)učanju jezika, izpopolnjevanju večšin ter spoznavanju obstoječih žanrov, niti zakaj so strukturni procesi potisnjeni v ozadje. Toda dozdeva se mi, da sta škarje in platno – paradoksalno – v rokah ljudi, ki znajo o novinarstvu najbolj artikulirano pisati in govoriti.

Barbara Polajnar

Aleš Črnič: Na vodnarjevem valu: nova religijska in duhovna gibanja.

Ljubljana: Založba FDV, 2012.

291 strani, (ISBN 978-961-235-619-4), 20 EUR

V postindustrijski potrošniški družbi imamo posamezniki možnost izbire in »svobodnih« odločitev med serijo različnih (a konec koncev enakih) proizvodov, ki le krepijo potrošniškega duha in kapitalistično družbo, enako pa se dogaja tudi na »religijskem tržišču«, kar se tiče množice religioznih razlag sveta in obstoja, saj nismo več zaprti v tradicionalno družbo. Po drugi strani tudi vloga religije v našem življenju ni več fiksirana, ampak se vedno bolj spreminja – vsekakor je vloga religije v vsakdanjem življenju vedno bolj nejasna. Gotovo vse prej kot nejasno ali nerazumljivo, temveč nasprotno, precizno in poglobljeno Aleš Črnič v svoji drugi samostojni monografiji¹ *Na vodnarjevem valu: nova religijska in duhovna gibanja* podrobno analizira in raziskuje nove oblike religioznosti ter duhovnosti. Kljub temu da je *Na vodnarjevem valu* znanstveno delo, avtor piše v razumljivem jeziku, zaradi česar je knjiga dostopna širši bralski publiki. Nova religijska in duhovna gibanja se od 60. let prejšnjega stoletja dalje v Združenih državah Amerike in Zahodni Evropi (v Sloveniji od 1980. let naprej) razvijajo kot oblika upora in nestrinjanja s takratnimi ideologijami, medtem ko lahko rečemo, da so danes postala del mainstreama. S tem ko so se vpela v postindustrijsko družbo in posameznikove potrebe po sodobni religioznosti, ki se zmeraj bolj prakticira na način »verovanja brez pripadanja«, gotovo odražajo *zeitgeist* pozne kapitalistične družbe.

Tematike se Črnič loti postopoma, s temeljnimi teoretskimi razlagami, ki pojasnjujejo značilnosti, idejne izvore (azijska duhovna tradicija, zahodni ezoterizem, neopoganstvo in sodobno čarovništvo) ter tipologijo sodobnih religijskih fenomenov in konceptov v sodobni družbi. Za širše razumevanje religioloških terminov sta pomembni razlaga in diferenciacija med sektami, kulti in novimi religijskimi gibanji, ki detabuizirata posamezne religijske skupine. V nadaljevanju avtor posebno poglavje nameni novim religijskim gibanjem v odnosu z okolico in širšo družbo, kontroverzi o pranju možganov, političnim in pravnim razsežnostim novih religijskih gibanj, povezavi med novimi religijskimi gibanji in nasiljem s primeri najbolj znanih nasilnih novih religijskih gibanj (skupina Tempelj ljudstva v Jonestownu, davidovci v mestu Waco, skupina Om Šinrikjo na tokijski podzemni železnici, pripadniki Sončnega templja s skupinskim samomorom v Švici in Quebecu, Gibanje za obnovo desetih božjih zapovedi v

1. Črničeva prva monografija nosi naslov V imenu Krišne: družboslovna študija gibanja Hare Krišna (2005), kjer avtor sistematično obravnava in analizira gibanje Hare Krišna s primerom le-tega v Sloveniji.

Ugandi ...), poda pa tudi poskuse razlag mehanizmov novoreligijskega nasilja. Pomemben je širši zaključek, da nova religijska gibanja sama po sebi niso nič bolj agresivna ali nasilna kot druge družbene oblike, pri čemer lahko dodamo, da tudi nič bolj kot t. i. tradicionalne religije, ki v imenu svoje doktrine opravičujejo in večkrat pozabljajo na pretekle masakre, ki so jih izvajale po vsem svetu. Po prikazu primerov bolj znanih novih religijskih gibanj (tistih s krščanskimi in azijskimi izvori ter izvori v sodobnih zahodnih kulturah in sodobnem satanizmu) avtor zadnje poglavje nameni predstavitvi in analizi rezultatov empirične raziskave, kjer prikazuje informacije o »alternativnih religijskih skupinah« v Sloveniji, s čimer delo prispeva svež in nov vpogled na stanje religioznosti pri nas z vidika novih religijskih in duhovnih gibanj. Terensko delo v raziskavi je bilo izvedeno med letoma 2003 in 2007,² soavtor raziskave je poleg Aleša Črniča še Gregor Lesjak. Rezultati raziskave prikazujejo, koliko novih religijskih in duhovnih gibanj je v Sloveniji, njihov izvor in čas delovanja, idejne in obredne osnove, število pripadnikov ter širše odnose teh gibanj z okolico in družbo. Posebne pozornosti vredna so izpostavljena izvirno slovenska nova religijska in duhovna gibanja oz. posamezniki, ki stojijo za njimi (Marko Pogačnik, Vesuel in Sveta družina, Sakrament Prehoda in primer predsednika Janeza Drnovška), saj bralca prek konkretnih, aktualnih in prepoznavnih praks opozorijo na netradicionalne religijske primere, ki soobstajajo v pluralnem religijskem prostoru pri nas. Na neupoštevanje enakosti raznoolikih religij znotraj njihovega pluralnega okolja, ki naj bi nudilo religijsko svobodo za vse, Črnič opozori z ignoranco Urada za verske skupnosti za nekatere nove religijske skupnosti, ki so želele pridobiti status pravnih oseb. S projektom akcijskega raziskovanja se je skupina družboslovcev lotila preveriti način delovanja pravne veje oblasti v Sloveniji in samega Urada za verske skupnosti, s postopki za ustanovitev verske skupnosti Cerkve svete pokorščine, kar jim je na koncu tudi uspelo.

Monografija *Na vodnarjevem valu* je tako pomemben prispevek v naboru družboslovne, religiološke, sociološke ali kulturološke strokovne literature, saj na enem mestu zajame obsežno tematiko novih religijskih in duhovnih gibanj, ki jih začini s primeri iz Slovenije, ter predvsem nazorno predstavi, kako so danes religijski vzorci drugačni kot nekoč. Religija izgublja primarnost in ekskluzivnost pravice razlage sveta, časi, ko je bila religija *complea mapa mundi* posameznika in ko je ekskomunikacija iz religijske pomenila izgubo smisla, so minili. Čeprav je še vedno velik del svetovnega prebivalstva tradicionalno religiozen (v smislu pripadanja velikim svetovnim religijam v tradicionalnem kontekstu), so se te oblike verovanj spremenile ter prilagodile družbenim in političnim razmeram. Religija sicer ostaja pomemben del kolektivnih imaginarijev in zgodovinskih spominov, vendar danes zavzema drugačno mesto. Življenje v postmoderni družbi je zaznamovano predvsem z globalizacijo idej in tokov; tako lahko rečemo, da se je »zglobalizirala« tudi religioznost. Postindustrijska potrošniška družba mnogokrat dojema posameznika kot nekakšnega umetnika svojega življenja, ki lahko racionalno izbira svojo identiteto, poslanstvo, obliko telesa, religijsko pripadnost ali samo določene prakse, kar v večini primerov paradoksalno ne vodi k večjemu zadovoljstvu, temveč nasprotno – v »uporabnikih« zgolj vzbuja občutke tesnobe in negotovosti. Posameznik je tisti, ki je najpomembnejši, zato je vsakdo lahko »bog«, in tako mora ta isti posameznik najti rešitev ali vsaj delne odgovore znotraj sebe – pri tem lahko govorimo o t. i. samoduhovnosti, ki je značilna za novodobniško duhovnost. Vse bolj postaja jasno, da ima ideja o večnem napredku, ki žene kapitalizem, omejitve. Na drugi strani izgublja moč tudi vera o vseomogočnosti znanosti, ki bo pojasnila smisel bivanja. In na tem mestu kot odgovor na potrebe človeka danes, kot rešitev duhovnih komponent človeka, vstopijo nova religijska in duhovna gibanja – so namreč tipičen produkt sodobnega časa, v katerem je nastal.

2. Za nadaljnjo kontinuirano raziskavo ni bilo zagotovljenih finančnih sredstev, zaradi česar se je raziskava nadaljevala omejeno glede na časovne zmožnosti avtorjev raziskave (str. 201).